

Подолання стигми і дискримінації у медичних закладах, що надають послуги з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ

МОДУЛЬ 1

ПРАВА ЛЮДИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Sponsored by

In partnership with:

Through support from:

МЕТА ОНЛАЙН-КУРСУ

01

Надати простий, зручний у користуванні, зрозумілий онлайн-ресурс для самостійної підготовки медичних закладів та навчання медичних працівників

02

Запропонувати випробувані на практиці і затверджені ресурси з подолання стигми.

Подолання стигми і дискримінації у медичних закладах, що надають послуги з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ

ЗАВДАННЯ КУРСУ

 Дати визначення понять «стигма» і «дискримінація»

 Визначити причини та наслідки стигми і дискримінації

 Описати прояви стигми і дискримінації у медичних закладах

 Вказати шляхи зниження рівня стигми і дискримінації у медичних закладах

 Дати практичне пояснення як надавачі медичних послуг можуть знизити рівень стигми у повсякденній роботі

 Пояснити яким чином медичні заклади можуть розробити, затвердити, ввести в дію та слідкувати за дотриманням норм поведінки та комплексу заходів, спрямованих на подолання стигми

Подолання стигми і дискримінації у медичних закладах, що надають послуги з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ

МОДУЛЬ 1

ПРАВА ЛЮДИНИ У СФЕРІ

ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

ЖЕНЕВСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ

- Прийнята 2-ю Генеральною асамблеєю Всесвітньої медичної асоціації у 1948 році
- Стверджує, що професія медика присвячена служінню в ім'я людини
- Розроблена як оновлена версія клятви Гіппократа
- Згідно з Женевською Декларацією медичні працівники беруть на себе зобов'язання, серед іншого:
  - «Турбуватися насамперед про здоров'я мого пацієнта.»
  - «Не дозволяти обставинам, які пов'язані з віросповіданням, національністю, расовою приналежністю, політичними уподобаннями або соціальним становищем, протидіяти виконанню мого обов'язку перед пацієнтами.»

Подолання стигми і дискримінації у медичних закладах, що надають послуги з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ

Порушення прав людини нерідко зустрічається у сфері охорони здоров'я

- У багатьох частинах світу
- Перешкоджаючи доступу до якісних медичних послуг

Працівники сфери охорони здоров'я також стикаються з дискримінацією

- З боку колег та роботодавців
- Працюють у середовищі, де не визнають їхні права, обов'язки та повноваження

Приклади порушення прав людини

- Примус пацієнтів
- Надання медичних послуг неналежної якості
- Порушення конфіденційності

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЗДОРОВ'Я

ВІЛ, ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЗДОРОВ'Я

Люди, які є об'єктом стигми та дискримінації, зазнають маргіналізації та стають більш вразливими до ВІЛ

Люди, які живуть з ВІЛ, є більш вразливими до стигми та дискримінації

Міфи та дезінформація підвищують рівень стигми щодо ВІЛ

Кожній восьмій людині, яка живе з ВІЛ, відмовляють у доступі до медичних послуг внаслідок стигми та дискримінації

Прийняття підходу, заснованого на правах людини, є ключовим для максимального покращення стану здоров'я індивіда та контролю епідемії ВІЛ

ЩО ТАКЕ СТИГМА?

«Соціальний процес знецінення особистості, що починається з виокремлення та акцентування відмінностей людини з подальшим приписуванням цим відмінностям негативних якостей.»

ЩО ТАКЕ ДИСКРИМІНАЦІЯ?

- «Несправедливе поводження з індивідами на основі реальних або приписуваних ознак»
  - ВІЛ-статус
  - Вік
  - Расова та етнічна приналежність
  - Гендерна ідентичність
  - Сексуальна орієнтація
  - Умови проживання
  - Імміграційний статус
  - Судимість
- Дискримінація має місце на рівні індивідів, закладів, громади та держави

Державні закони, політики та практики закріплюють дискримінацію у сфері охорони здоров'я, забороняючи чи перешкоджаючи людям звертатися до медичних закладів, щоб отримати послуги, яких ті потребують.

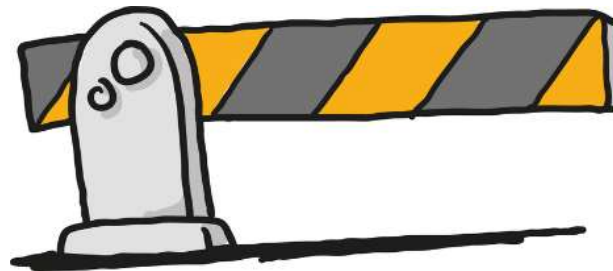
– ЮНЕЙДС

ДИСКРИМІНАЦІЯ

Вплив дискримінації відчують як отримувачі медичних послуг, так і надавачі

Перешкоджає доступу до медичних послуг та впливає на їх якість

Посилює соціальне відчуження як індивідів, так і груп населення

СТИГМА ↔ ДИСКРИМІНАЦІЯ

- Стигма це переконання чи ставлення
- Дискримінація це дії, що є наслідком стигми
  - До прикладу:
    - Відмова у наданні медичних послуг людям, що живуть з ВІЛ
    - Розголошення ВІЛ-статусу або сексуальної ідентичності пацієнта
- Дискримінація проявляється у різних формах
  - Відмова надавати послуги
  - Фізичне чи вербальне насильство
  - Примусові заходи медичного характеру
    - Примусова контрацепція чи аборт

Як медичні працівники ми нерідко приймаємо поспішні рішення щодо людей, не задумуючись про те, який вплив це матиме на них самих чи на послуги, які вони отримають.

Джерело: Проект політики здоров'я
(Health Policy Project)

Подолання стигми і дискримінації у медичних закладах, що надають послуги з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ

КОЛО ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Подолання стигми і дискримінації у медичних закладах, що надають послуги з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ

СТИГМА І ДИСКРИМІНАЦІЯ У РЕАЛЬНОМУ ЖИТТІ

Подолання стигми і дискримінації у медичних закладах, що надають послуги з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ

ОПИТУВАННЯ АСОЦІАЦІЇ ІАРАС ЩОДО ЯКОСТІ ЖИТТЯ

- У 2018 році асоціацією ІАРАС було проведено опитування 1 380 людей, які живуть з ВІЛ, у 29 містах, що долучилися до ініціативи Стратегія Фаст Трек, щодо якості їхнього життя
- Опитування включало питання щодо:
  - Стигми у їхніх громадах
  - Стигми у медичних закладах

Амстердам • Атени • Атланта • Бамако • Бангкок • Берлін • Брюссель • Бухарест • Буенос-Айрес • Дар-ес-Салам
Денвер • Дурбан • Женева • Кінгстон • Лісабон • Лібрєвіль • Мадрид • Мельбурн • Маямі • Монреаль • Найробі
Новий Орлеан • Нью-Йорк • Окланд Париж • Ріо-де-Жанейро • Салвадор • Сан-Франциско • Сантьяго

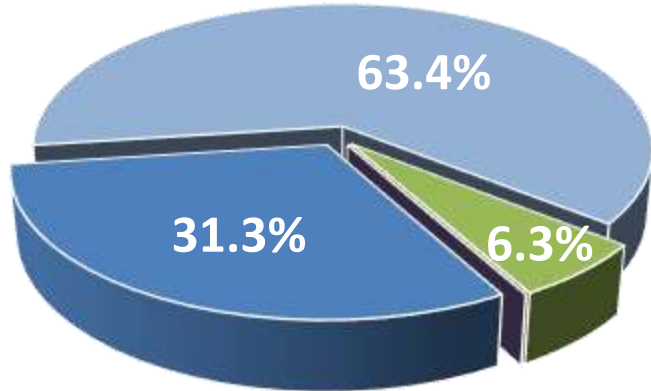

Подолання стигми і дискримінації у медичних закладах, що надають послуги з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ

ПРОМІЖНІ РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ АСОЦІАЦІЇ ІАРАС ЩОДО ЯКОСТІ ЖИТТЯ

Стигма у громадах

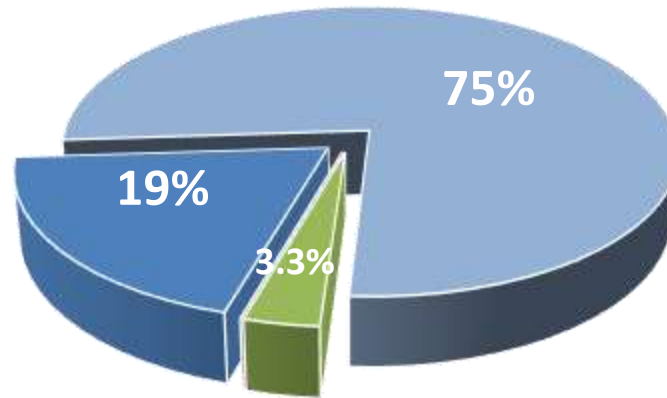

■ ТАК ■ НІ ■ НЕМАЄ ВІДПОВІДІ

Чи зазнавали Ви стигми або дискримінації у своїй громаді протягом останнього року?

31% сказали Так

Стигма у медичних закладах

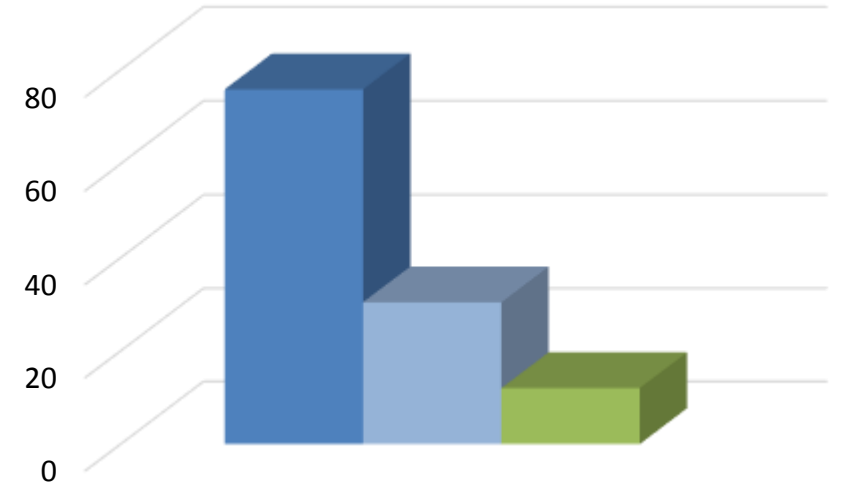

■ ТАК ■ НІ ■ НЕМАЄ ВІДПОВІДІ

Чи зазнавали Ви стигми або дискримінації у медичних закладах протягом останнього року?

19% сказали Так

З чийого боку?

■ МЕДИЧНИЙ ПРАЦІВНИК
■ АДМІНІСТРАЦІЯ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ
■ ІНШІ ПАЦІЄНТИ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ

Якщо так, то з чийого боку?

75% сказали, що з боку медичних працівників

КАРАЛЬНІ ПРАКТИКИ, ПОЛІТИКИ ТА ЗАКОНИ

У багатьох країнах та громадах політики та закони маргіналізують людей з ризиком ВІЛ-інфікування

Закони зобов'язують надавачів медичних послуг повідомляти правоохоронні органи про певні групи населення

Одностатеві стосунки заборонені законом у близько 80 країнах
Передбачено декілька видів покарань, від позбавлення волі до смертної кари

У понад 100 країнах передбачено кримінальну відповідальність за певні види секс-послуг, у багатьох країнах вони повністю заборонені

У багатьох країнах трансгендерних людей не визнають повноправними громадянами

Жорсткі чи незаконні дії поліції змушують секс-працівників, ЛГБТ-людей та людей, які вживають наркотики, йти у підпілля та уникати медичних послуг

Мігрантам та біженцям може бути відмовлено у доступі до лікування, супроводу та профілактики ВІЛ

Людей, які вживають наркотики, можуть утримувати у реабілітаційних центрах протягом багатьох років

- Систематичне порушення прав людини
- Примусова праця
- Немає лікування наркотичної залежності
- Підвищена смертність

СТИГМА ЩОДО ВІЛ ПРОЯВЛЯЄТЬСЯ У РІЗНИХ ФОРМАХ

Самостигма

- Негативна самооцінка, що призводить до почуття сорому, нікчемності та ізоляції
- Проблеми з психічним здоров'ям (напр., депресія)
- Загальна стигматизація психічного здоров'я
  - Нерідко залишається непоміченою та не визнається у багатьох сферах

Соціальна стигма

- Закони, що криміналізують поведінку людей, які живуть з ВІЛ, або передбачають застосування легальних каральних заходів щодо вразливих до ВІЛ груп населення
  - Відчужує людей, які живуть з ВІЛ, та людей з ризиком ВІЛ-інфікування
  - Обмежує доступ людей до послуг з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ

СТИГМА ЩОДО ВІЛ ПРОЯВЛЯЄТЬСЯ У РІЗНИХ ФОРМАХ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стигма на робочому місці

- На робочому місці маргіналізовані групи населення, як-то люди, які живуть з ВІЛ чи мігранти:
  - Є об'єктом стигми з боку колег чи роботодавців
  - Стикаються з розірванням трудового договору чи відмовою у прийнятті на роботу
  - Отримують занижену заробітну плату

Стигма у сім'ї

- Призводить до відмови сім'ї
  - Змушує людей залишати свої домівки
- Підвищує вразливість, матеріальну незабезпеченість, ризик комерційного сексу та погіршує житлові умови

ФАКТОРИ СТИГМИ ЩОДО ВІЛ

Недостатня обізнаність

Медичні працівники не усвідомлюють, що їхнє ставлення, слова та дії є стигматизуючими

Моральний пересуд

Медичні працівники роблять негативні висновки про людей, які є «іншими»

Не сприймають спосіб життя, ідентичність та статеве життя ключових груп населення, які вразливі до ВІЛ

ЧСЧ, трансгендерні люди, працівники секс-індустрії та люди, які вживають наркотики вважаються грішними чи аморальними, а отже, заслуговують на сором та докори

Страх і дезінформація

Медичні працівники є недостатньо обізнаними або ж мають неправильні уявлення про шляхи передачі ВІЛ, бояться заразитися ВІЛ через безпечний контакт або медичні процедури

Подібний страх та дезінформація призводять до стигми

КЛЮЧОВІ ГРУПИ НАСЕЛЕННЯ З РИЗИКОМ ВІДМОВИ У НАДАННІ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

- Підлітки та молодь
  - Особливо дівчата-підлітки та молоді жінки
- Люди, які живуть з ВІЛ
- Чоловіки, які мають секс з чоловіками
- Трансгендерні люди
- Працівники секс-індустрії
- Люди, які вживають наркотики
- Мігранти та внутрішньо переміщені особи
- Етнічні меншини

ЦІННОСТІ ТА ПЕРЕКОНАННЯ

- Нерідко наші цінності та переконання лежать у основі стигми
    - Є наслідком культурного та соціального виховання
    - Поведінка, набута у сім'ях, громадах, а також вплив традиційних норм
    - Впливають на наше ставлення до оточуючих
  - Ми не усвідомлюємо, як цінності та переконання впливають на нашу поведінку
  - Набуте розуміння того, що вважається «нормальним», змушує нас засуджувати тих, хто поводить себе по-іншому
  - У багатьох випадках стигма щодо ВІЛ пов'язана з цінностями та уявленнями про секс і моральність
-

Кейс про медсестру Саманту слугує гарною ілюстрацією того, як цінності та переконання призводять до стигми у медичних закладах.

КЕЙС

Цінності та переконання

- Саманта працює медсестрою у закладі первинної медичної допомоги у своєму місті. Заклад надає послуги з лікування соматичних захворювань, таких як гіпертензія. Заклад також надає послугу антиретровірусної терапії для людей, які живуть з ВІЛ.
- Саманті не подобаються деякі люди, які приходять, щоб отримати АРТ. Зокрема, чоловіки, які мають секс з чоловіками, працівники секс-індустрії та навіть люди, які вживають наркотики. Вони «не такі», як інші пацієнти у медичному закладі і вона їх не розуміє. Саманті здається, що це погані люди, адже через них вона почуває себе незручно.
- У присутності цих пацієнтів вона не посміхається, не торкається до них та нерідко докоряє їм через їхній «стиль життя».
- Старший медбрат помітив, що пацієнти намагаються уникати Саманту.
- Деякі з пацієнтів говорять поміж собою про те, щоб змінити медичний заклад та отримувати послуги з лікування ВІЛ у іншому місті.

Подолання стигми і дискримінації у медичних закладах, що надають послуги з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ

Люди, які живуть з ВІЛ, та ключові групи населення мають такі ж права, як і всі інші, та повинні мати доступ до цих прав, однак їхні права порушуються внаслідок стигми та страху

Саманта має власні переконання та цінності

Вона може спробувати змінитися, але у неї це навряд чи вийде без відповідної підтримки

АЛЕ вона надає низькоякісні послуги, що є недопустимим

Відсутність консультування щодо проходження лікування

Відсутність належного анамнезу чи оглядів

Її клієнти зазнають стигми і можуть припинити відвідування медичного закладу

Загроза утриманню цих пацієнтів у системі надання допомоги

Потенційне збільшення їхніх транспортних витрат та відсутність на робочому місці

**ЧОГО НАС
ВЧИТЬ КЕЙС
ПРО
САМАНТУ**

ЧОГО НАС ВЧИТЬ КЕЙС ПРО САМАНТУ?

- Старший медбрат звернув на це увагу
- Він повинен вжити заходів, щоб покласти край стигматизації та наданню низькоякісних медичних послуг
- Самі лише медичні працівники не в змозі позбутися багатьох основних причин стигми
  - Як-то переконання та цінності Саманти
- Проте покращення обізнаності Саманти
  - Через навчання та взаємодію з її колегами
  - Допоможе їй краще розуміти потреби та проблеми ЛЖВ
- Потрібно заохочувати інших працівників медичного закладу не мовчати
  - Усіма силами підтримати Саманту, щоб допомогти їй змінитися на краще
- Пацієнти у медичному закладі повинні мати можливість
  - Висловити свої переживання перед Самантою та іншими працівниками медичного закладу
- Керівник медичного закладу повинен скористатися цією ситуацією, щоб провести відповідне навчання усіх працівників щодо впливу стигматизуючої поведінки на моральний стан та якість послуг у медичному закладі

ВПЛИВ СТИГМИ НА КЛЮЧОВІ ГРУПИ НАСЕЛЕННЯ

Почуття сорому та
самозневіри

Тривожність та депресія

Надмірне вживання
алкоголю та
наркотиків

Звернення до іншого
медичного закладу,
приватних лікарів чи
самолікування

Зволікання з початком
лікування ВІЛ
Переривання або повне
припинення лікування
ВІЛ

Приховування ВІЛ-
позитивного статусу та
ризикована поведінка,
наприклад,
незахищені статеві
акти та повторне
використання голук

Приховування
сексуальної
орієнтації, вживання
наркотиків чи роботи
у секс-індустрії

Кейс про трудового мігранта Ноа може бути гарним прикладом того, як стигма призводить до приховування ВІЛ-позитивного статусу і які це має наслідки для особистості та оточуючих.

КЕЙС

Повідомлення про ВІЛ-статус

- Ноа є трудовим мігрантом і батьком однієї дитини. Останні п'ять років він працює у столиці, щоб заробити кошти для своєї сім'ї, яка мешкає у сільській місцевості і яку він відвідує раз у кілька місяців. У місті Ноа йде випити і нерідко користується секс-послугами. Він почав втрачати вагу і був змушений кілька разів відпроситися з роботи у зв'язку із схожими на грип симптомами. Ноа звернувся до медичного закладу, де виявилось, що він є ВІЛ-позитивним.
- Лікар, який повідомив про результати тесту Ноа, дав йому брошуру про ВІЛ/СНІД. Він не зібрав анамнез і вирішив, що Ноа або належить до чоловіків, які мають секс з чоловіками, або вживає ін'єкційні наркотики. Він не провів йому консультування ані про важливість початку антиретровірусної терапії, ані про важливість повідомлення статевих партнерів про його ВІЛ-позитивний статус, що б ті теж могли пройти тест на ВІЛ і у випадку позитивного результату звернутися до медичних закладів для отримання лікування та інших послуг.
- Кілька днів потому, коли Ноа пішов на роботу, його роботодавець, який підозрював про ВІЛ-статус Ноа, безпідставно звільнив його. Ноа повернувся додому, де став жити разом з батьками своєї дружини Мії. Він нікому не розповів про те, що у нього ВІЛ.
- Йому було дуже соромно за те, що він втратив роботу, не має грошей, і за те, як він заразився ВІЛ. Він настільки соромився свого ВІЛ-позитивного статусу та боявся реакції людей, що не хотів, аби хто-небудь у містечку про це знав. Йому здавалося, що батьки Мії викинуть його геть, як тільки дізнаються.
- Коли у його сина почали з'являтися схожі симптоми, дружина Ноа та їхній син пройшли тест на ВІЛ. Обое виявилися ВІЛ-позитивними.
- Ноа нарешті розповів Мії, що у нього діагностували ВІЛ.

Подолання стигми і дискримінації у медичних закладах, що надають послуги з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ

**ЧОГО НАС
ВЧИТЬ КЕЙС
ПРО НОА**

ЧОГО НАС ВЧИТЬ КЕЙС ПРО НОА?

- Лікар Ноа повинен був:
  - Ретельно зібрати анамнез замість того, щоб робити поспішні висновки про те, як Ноа заразився ВІЛ
  - Провести Ноа докладне консультування щодо діагнозу ВІЛ
  - Вказати Ноа на важливість повідомлення статевих партнерів про ВІЛ-статус та потребу у мережі соціальної підтримки
  - Порадити Ноа почати антиретровірусну терапію
  - Направити Ноа на послуги, які оптимізують його шанси на покращення здоров'я

ПЛАН ДОСЯГНЕННЯ НУЛЬОВОЇ СТИГМИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

- Нульова стигма і недискримінація лежать у основі принципу прав і обов'язків людини, однак вони все ще мають місце у сфері охорони здоров'я, де проявляються у різних формах
- Стигма і дискримінація перешкоджають доступу до медичних та соціальних послуг, а також досягненню всесвітнього охоплення медико-санітарними послугами
- Стигма і дискримінація мають негативні наслідки для здоров'я та перешкоджають намаганням досягти загального доброго здоров'я та взяти під контроль епідемію ВІЛ

Подолання стигми і дискримінації у медичних закладах, що надають послуги з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ

Доступні і високоякісні послуги для кожного

Недискримінація та рівність

Приватність і конфіденційність

Повага до особистої гідності та автономії

Повноцінна участь пацієнтів у лікуванні

Відповідальність у подоланні стигми і дискримінації на всіх рівнях

ПІДСУМКОВИЙ ОГЛЯД КЛЮЧОВИХ ПРИНЦИПІВ АНТИСТИГМИ ТА ТА АНТИДИСКРИМІНАЦІЇ

ОСНОВНІ ПУНКТИ

- Давайте пригадаємо зміст Модуля 1:
  - Який зв'язок між здоров'ям та правами людини?
  - Яким чином стигма і стигма, що стала дією (дискримінація) порушують право людини на здоров'я? Перешкоджають доступу до послуг з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ та їх використанню?
  - Яким є Ваш обов'язок як медичного працівника щодо надання вільних від стигми послуг з лікування, супроводу та профілактики для людей, які живуть з ВІЛ?
  - Яким чином Ви будете інтегрувати отримані у цьому модулі знання у щоденну практику надання послуг з лікування, супроводу та профілактики ВІЛ?

ПОДЯКА

- Асоціація IAPAC виловлює вдячність за внесок у створення цього онлайн-курсу:
  - Об'єднаній програмі Організації Об'єднаних Націй з ВІЛ/СНІД (ЮНЕЙДС), Міжнародному товариства з СНІДу (IAS), Всесвітній мережі людей, які живуть з ВІЛ (GNP+), Асоціації медсестер, які надають послуги з лікування СНІД (ANAC) та Міжнародній коаліції з готовності до лікування (ITPC)
- Фінансування цього проекту було здійснено за підтримки Надзвичайного плану Президента США для надання допомоги в боротьбі з ВІЛ/СНІД (PEPFAR) та Агентства США з міжнародного розвитку (USAID).